

СТАНОВИЩЕ

от проф.д-р Катерина Каролова Караджова от СУ“ Св.Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**'

в област на висше образование „ Педагогически науки“

професионално направление „Педагогика“

докторска програма „Специална педагогика“

Автор: Марияна Атанасова Стоянова

Тема: Логопедичната интервенция при дисграфия при групово базиране на ученици в начален етап на образованието.

Научен ръководител: доц. д.п.н. Жана Атанасова от ПУ „П. Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Професионалното реализиране на Мария Стоянова е тясно свързано развитието на езиково- говорните и комуникативни умения на ученици от начална училищна възраст. Почти десет години тя работи като логопед към Регионален ресурсен център в град Пловдив, а в последните две години тя е заместник директор по учебната част към 199 ОУ град София. Като такъв тя има пряко отношение към въпросите на грамотността и затрудненията, с които децата от начална училищна степен се сблъскват в процеса на своето ограмотяване.

2. Актуалност на тематиката

Правописната грамотност е много важен компонент на общата езикова култура. Парадигмата дисграфия е предмет на изследване от много специалисти като логопеди, психолингвисти, невропсихолози, психолози други. Всички те от своята научна позиция търсят начини за обяснение, диагностика и интервенция на това сложно нарушение.

От тази гледна точка темата , която е разработила Марияна Стоянова е актуална и в перспективен план с много приложни аспекти. Още повече, че със стартирането на интегрираното обучение и приобщаващото образование все повече деца се нуждаят от обща и допълнителна подкрепа в часовете, свързани с усвояването на писмената грамотност.

В дисертационният си труд Марияна Стоянова прави сполучлив опит да дефинира параметрите на езиково- говорното развитие като зрителна перцепция, пространствен гнозис, моторика, зрително моторна координация и други. Те в своята съвкупност оказват влияние върху сложната организация на писмения процес .

3. Познаване на проблема

Дисертационният труд е разработен върху 225 компютърни страници. В структурно отношение включва увод, четири глави, обобщения, изводи, заключение и списък на използваната литература, който се състои 155 заглавия и 38 интернет линкове.

Първата глава разглежда теоретичните аспекти на проучвания проблем. В тази част се въвеждат термините : дислексия, дисграфия и специфични нарушения на способността за учене като взаимно заменяеми и се акцентира върху основното противоречие между потенциалните възможности на учениците и реалните достижения в училище. Тук се представя визията на българските специалисти – методиците, които са едни от основните автори на учебници за начален курс и прави анализ на затрудненията в писането и четенето при учениците . Показани са и принципите, на които се основава нашия правопис, прави се и типология на правописните и езикови грешки и се представят етиологичните фактори за появата на дисграфични нарушения.

4.Методика на изследването

Във втората глава е описана логопедичната интервенция при дисграфията при групово базираното обучение. В контекста на казаното ще акцентирам върху логопедичното оценяване на писането при децата в начална училищна възраст. Предложеният тук анализ е задълбочен и направен съзнателно и професионално, което пък е заявка за задълбочени , с практическа насоченост изводи и препоръки. Според мен тази част би могла да се включи в първата глава , защото описаното тук е продължение на теоретичната интерпретация на прочетеното в различните литературни източници.

В трета глава се представя дизайна на експерименталното изследване. Сполучливо и компетентно докторантката търси и намира теоретическата , практическа и обществена значимост на разработения от нея проблем , като ги обвързва със съвременните нормативни документи .

Тук са описани целта предмета, обекта, задачите и хипотезите на изследване. Обектът и предметът на изследване са детерминирани точно и ясно. Целта и задачите отразяват творческите търсения на авторката, а хипотезите са логическо следствие от тях. Критериите и показателите на изследване са сполучливо подбрани. Оценявам високо анализа на ниво фонема, лексема и синтаксис, както и предложените таблици за обработка на първичните данни. Положителен момент в дисертацията е разработената логопедична програма. Основните етапи в тази програма : подготвителен, корекционен , диагностичен могат да се интерпретират като обучаващ експеримент , което е много ценно за логопедичната теория и практика. В действителност обаче не се разбира как се реализира този обучаващ експеримент. В тази насока от мисли ще спомена, че докторантката влага много повече усилия по посока на статистическия анализ, а по малко по посока на качествения, т.е. не

се усеща силата на обучителния експеримент като средства за оценка, диагностика и корекция на дисграфичните нарушения.

Анализът се извършва по посока на фиксираните показатели като брой грешки, пол, възраст на учениците и характеристика на грешките.

В процеса на експерименталните интерпретации се потвърждават основните работни хипотези и се отхвърля алтернативната хипотеза.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Приемам реалността на приносите, оформени от докторантката като научно-теоретични и научно-приложни. Ще отбележа някои допълнителни:

1.Обосновава се необходимостта от провеждането на корекционно-терапевтична работа с ученици от началната училищна възраст;

2.Представената проблематика е интердисциплинарна , което налага функционирането на интердисциплинарни екипи в училище , които да са ангажирани с дисграфичните нарушения;

3. Разработената програма за логопедична терапия е един от най-важните приносни моменти, която трябва да се доразвие и внедри в практиката. В този случай докторантката трябва да инициира такава интервенция, която ще позволи ранната диагностика и терапия на дисграфичните нарушения;

4.Представя се значението на логопедичната интервенция в процеса на груповото , базирано обучение ;

5.Чрез изследването и направените изводи могат да се популяризират дейностите, свързани с логопедичната интервенция в условията на приобщаващото образование.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Марияна Стоянова има пет публикации, които са пряко свързани с темата на дисертационния труд. Чрез тях се популяризират основните моменти от дисертационния труд, което е сполучлив опит за прилагането на логопедичната интервенция в условията на приобщаващото образование.

7. Автореферат

Авторефератът е разработен върху 51 компютърни страници, отговаря на изискванията и представя в лаконичен вид основните моменти от анализираната дисертация. Паралелно с текстовата част в автореферата са представени и много от табличния и графичен материал, включени в основния текст.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

1. В книгописа са включени само заглавия, изписани на кирилица, при това не всички са съвременни. Добро впечатление прави факта, че се анализира мнението на класиците(Лурия, Лалаева, Таокарева), но би било добре ако се включат допълнително и някои съвременни интерпретации;

2. Липсва информация за технологията на обучаващия експеримент. Как се реализира, каква е инструкцията, етапите, първичните резултати?

3.Имам известни резерви към понятието „ групово базиране“. Смятам, че би могло да се използва нещо по приемливо за българския език;

4. Как се стигна до твърдението , че при 9 грешки е налице норма, при 15-19 дисграфия. Това са лични изследвания и предположения на докторантката или се използва чужд опит.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на всичко описано и аргументирано в моето становище с убеденост мога да заявя, че Марияна Стоянова има качества на добър изследовател и перспективен практик, а представения труд има своите достойнства и положителни моменти.

Ето защо предлагам на УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ да гласува с положителен вот за присъждането на Марияна Стоянова на образователна и научна степен „ доктор“ по педагогика(Специална педагогика).

05.02. 2019 г.

Изготвил становището: .....

Проф. д-р К. Караджова.